

Joanna SPYCHAŁA
Marcin SPYCHAŁA
Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

Realizacja polityki fiskalnej w warunkach kryzysu gospodarczego

Synopsis: Istotą opracowania jest analiza możliwości stosowania polityki fiskalnej w łagodzeniu skutków globalnego kryzysu gospodarczego. Problem ten jest ważny, gdyż realizacja określonych celów społeczno-ekonomicznych musi odbywać się przy zapewnieniu stabilności finansów publicznych w średnim i długim okresie. W pracy przyjęto założenie, iż specyficzne warunki gospodarcze będące skutkiem załamania gospodarczego wymuszają eskalację stosowania instrumentów polityki fiskalnej, w tym głównie narzędzi o charakterze uznaniowym (dyskrecjonalnym). Celem artykułu jest omówienie funkcji polityki fiskalnej oraz porównanie aktywnej i pasywnej polityki fiskalnej. W pracy wyjaśniono również znaczenie globalnego kryzysu gospodarczego w sposobie prowadzenia odpowiedzialnej polityki fiskalnej. Praca ma charakter teoretyczny.

Słowa kluczowe: polityka fiskalna, kryzys gospodarczy, stabilizatory koniunktury.

Wprowadzenie

Z ekonomicznego punktu widzenia celem każdego państwa jest utrzymanie wysokiego i stabilnego wzrostu gospodarczego, który jest niezbędnym warunkiem dobrobytu społeczeństwa. W praktyce gospodarczej zamierzenia te można osiągnąć przy wykorzystaniu instrumentów polityki fiskalnej i monetarnej. W artykule analizie poddane zostaną wyłącznie te pierwsze. Wynika to z faktu, iż gwałtowne załamanie aktywności gospodarczej w wyniku kryzysu oraz ograniczona skuteczność polityki pieniężnej w pobudzaniu koniunktury zwróciły ponownie uwagę na funkcję stabilizacyjną polityki fiskalnej.

1. Istota i funkcje polityki fiskalnej

Polityka fiskalna jest elementem polityki finansowej państwa, realizowanej poprzez system finansów publicznych. Finanse publiczne, obejmujące groma-

dzenie i rozdysponowanie zasobów pieniężnych, stanowią ważny przejaw interwencji państwowej, polegającego na zaspokajaniu zbiorowych potrzeb społecznych głównie za pośrednictwem budżetu państwa. Potrzeby te zaspokajane są poprzez dostarczanie dóbr i usług publicznych. Mając na uwadze, iż podział dóbr i usług publicznych może odbiegać od zasad stosowanych w sektorze prywatnym, zaspokajanie zbiorowych potrzeb ma wymiar nie tylko ekonomiczny, ale również polityczny i socjalny [6].

Z. Fedorowicz definiuje politykę fiskalną w znaczeniu doboru źródeł i metod gromadzenia dochodów publicznych, jak też kierunków i sposobów realizacji wydatków publicznych dla osiągnięcia celów społecznych i gospodarczych, ustalonych przez właściwe organy publiczne. Istota polityki fiskalnej polega więc na dążeniu do realizacji celów społecznych i gospodarczych, a jej zakres jest wyznaczony przez trzy podstawowe funkcje [7]. Podział funkcji polityki fiskalnej z uwzględnieniem poszczególnych instrumentów działających po stronie dochodowej i wydatkowej budżetu państwa przedstawia tabela 1.

Tabela 1. Instrumenty polityki fiskalnej

Dochody publiczne	Wydatki publiczne
Funkcja alokacyjna	
<ul style="list-style-type: none"> — pożyczki publiczne — polityka podatkowa, w tym: <ul style="list-style-type: none"> – cła protekcyjne – instrumenty podatkowe promujące lub hamujące rozwój określonych przedsięwzięć (np. ulgi, zwolnienia) 	<ul style="list-style-type: none"> — wydatki inwestycyjne — wydatki na działalność służb, które przyczyniają się do poprawy funkcjonowania infrastruktury ekonomicznej i społecznej
Funkcja redystrybucyjna	
<ul style="list-style-type: none"> — podatek bezpośredni od dochodów osobistych 	<ul style="list-style-type: none"> — pieniężne transfery socjalne (np. zasiłki dla bezrobotnych) — bezpłatne lub częściowo odpłatne zaspokajanie określonych usług społecznych — kształtowanie wyjściowych warunków rynkowych podziału dochodów
Funkcja stabilizacyjna	
<ul style="list-style-type: none"> — operacje pożyczkowe <ul style="list-style-type: none"> – wywołujące efekty deflacyjne – wywołujące efekty inflacyjne — operacje podatkowe <ul style="list-style-type: none"> – automatyczne stabilizatory – zmiana stawek podatkowych – ulgi i zwolnienia podatkowe stymulujące inwestycje i eksport 	<ul style="list-style-type: none"> — wydatki na wynagrodzenie w sektorze publicznym — świadczenia socjalne — wydatki na roboty publiczne — wydatki zbrojeniowe

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [17] s. 455.

Funkcja alokacyjna polityki fiskalnej polega na tym, iż państwo oraz samorząd terytorialny wykorzystują dochody i wydatki publiczne do alokowania czynników produkcji w tworzenie dóbr publicznych. Realizacja tej funkcji polega na przemieszczeniu czynników produkcji z sektora prywatnego do sektora publicznego, a następnie na ich podziale w sektorze publicznym [8]. Efektem tych działań jest zmiana struktury wytworzonego dochodu narodowego.

Funkcja redystrybucyjna związana jest z podziałem dochodów w gospodarce i realizowana poprzez system transferów między różnymi podmiotami a państwem. Redystrybucyjna funkcja polityki fiskalnej polega na świadomym oddziaływaniu przez organy państwa na ostateczny podział dochodów indywidualnych. Jeżeli istniejące zasady podziału okazują się niesprawiedliwe, wówczas zadaniem państwa, jest korygowanie podziału pierwotnego oraz przekształcanie go w podział wtórny [1]. To, w jaki sposób podział ten będzie korygowany przez politykę państwa, jest, z jednej strony, problemem etycznym i społecznym, a z drugiej – ekonomicznym. Często przyjęte zasady podziału zgodnego ze sprawiedliwością społeczną pozostają w konflikcie z celami związanymi z procesem wzrostu gospodarczego.

Państwo może również świadomie oddziaływać na cykl koniunkturalny. Wówczas realizowana jest stabilizacyjna funkcja polityki fiskalnej. Jej celem jest ograniczenie amplitudy wahań cyklicznych gospodarki o charakterze średniookresowym [8]. Rozwinięta na bazie założeń J.M. Keynesa stabilizacyjna funkcja polityki fiskalnej pozwala politykę fiskalną podzielić na politykę pasywną, związaną z działaniem automatycznych stabilizatorów koniunktury, oraz politykę aktywną, związaną z działaniami dyskrejonalnymi państwa.

Polemika w zakresie zasadności dla aktywnego reagowania narzędziami polityki fiskalnej na przejściowe wahania gospodarcze znalazła odzwierciedlenie w bardzo bogatym dorobku teoretycznym w literaturze światowej. W historii ekonomii dominowały w tej kwestii odmienne poglądy i przekonania. Koncepcja J.M. Keynesa w obliczu doświadczeń lat 30. XX w. dały początek zamierzeniom korygowania niedoskonałości rynku drogą państwowego interwencjonizmu [9]. Przeświadczenie o słuszności aktywnej regulacji łącznego popytu poprzez politykę fiskalną uległo jednak osłabieniu w latach 70. XX w. Wpłynęły na to zarówno doświadczenia stagflacji, jak i koncepcje ekonomistów nurtu nowej szkoły klasycznej (R. Lucas, N. Wallach, T.J. Sargent) [15]. Od połowy lat 70. XX w. polityka fiskalna stała się marginalnym narzędziem stabilizacji, ustępując miejsca polityce pieniężnej. W latach 80. XX w. w teorematkach na temat polityki fiskalnej wskazywano głównie na słabości aktywnych narzędzi dostrajania gospodarki. Dyskrejonalną politykę fiskalną krytykowano przede wszystkim ze względu na występowanie opóźnień, co mogło przyczyniać się do zwiększenia fluktuacji koniunkturalnych, a nie ich ograniczania. Choć w latach 90. XX w. zwiększono zainteresowanie możliwymi reakcjami polityki fiskalnej na wahania koniunkturalne (związane głównie z nową ekonomią keynesowską), to

nadal wykazywano się powściągliwością w stosowaniu dyskrecjonalnej polityki fiskalnej. Automatyczne stabilizatory koniunktury uznano za zdecydowanie szybsze i bardziej przewidywalne narzędzie stabilizacji [10]. Ostatecznie w obliczu drastycznych zmian gospodarczych, do których przyczynił się współczesny globalny kryzys finansowy, rządy państw ponownie zaczęły sięgać po uznaniowe narzędzia fiskalne.

2. Instrumenty polityki fiskalnej

2.1. Dyskrecjonalne instrumenty polityki fiskalnej

Działania służące stabilizowaniu gospodarki o charakterze dyskrecjonalnym podejmowane są przez polityków *ad hoc* w sposób świadomy i celowy. Nakierowane są one na określony proces lub sytuację, a ich celem jest wpływanie na zmiany aktywności gospodarczej [1]. Oprócz przeciwdziałania nadmiernym fluktuacjom koniunkturalnym uznaniowa polityka fiskalna stosowana jest również w celu stabilizacji cen oraz ograniczaniu bezrobocia.

Dyskrecjonalna polityka fiskalna wymaga jednak zmian legislacyjnych, co jest przedmiotem teoretycznych sporów przy podejmowaniu decyzji. Uznaniowe działania fiskalne mają licznych sprzymierzeńców i zagorzałych przeciwników. Jednakże pomimo istnienia wielu czynników osłabiających siłę oddziaływania polityki fiskalnej to doświadczenia ostatnich lat pokazały, że nie należy odrzucać teorii keynesowskiej w tym zakresie. Może być ona użyteczna w pobudzaniu gospodarczego wzrostu oraz ograniczaniu bezrobocia [14].

Podstawowymi rodzajami dyskrecjonalnych posunięć w zakresie polityki fiskalnej są [17]:

- zmiany stawek podatków,
- zmiany wydatków na roboty i inwestycje publiczne,
- zmiany podziału transferów z budżetu państwa.

2.2. Automatyczne instrumenty polityki fiskalnej

Automatyczne narzędzia stabilizowania koniunktury są to rozwiązania wmontowane w systemy dochodów i wydatków publicznych, powodujące zmiany w strukturze przepływów pieniężnych pomiędzy sektorami prywatnymi a sektorem finansów publicznych. Zmiany te działają na korzyść sektorów prywatnych w miarę pogarszania się sytuacji gospodarczej państwa i na odwrót, na korzyść sektora finansów publicznych, gdy sytuacja gospodarcza ulega poprawie [16].

Automatyczny charakter reakcji instrumentów fiskalnych świadczy o tym, że nie są one rezultatem wcześniejszych decyzji, jednak pierwotnie muszą być wprowadzone do systemu finansowego. Następnie ich działanie wynika z właściwej dla poszczególnych typów podatków i wydatków wrażliwości na zmiany poziomu dochodu narodowego oraz bezrobocia.

Do środków polityki stabilizacji działających automatycznie, znajdujących zastosowanie w praktyce gospodarczej można zaliczyć:

- stabilizatory automatyczne w systemie podatków,
- stabilizatory automatyczne w systemie świadczeń społecznych,
- subsydia w sektorze rolnictwa.

W pierwszej grupie wśród automatycznych stabilizatorów koniunktury o charakterze dochodowym wymienia się najczęściej podatki dochodowe osób fizycznych i osób prawnych oraz podatki pośrednie.

W praktyce gospodarczej za najważniejszy automatyczny stabilizator koniunktury po stronie dochodów uznawany jest progresywny podatek od dochodów indywidualnych. Istotą jego działania jest to, iż gdy nie występują zmiany stawek podatkowych oraz nie ulegają zmianie zasady zwolnień podatkowych, to podatek ten, pomimo zmian aktywności gospodarczej, spowoduje zwiększenie stabilności wydatków konsumpcyjnych ludności [1].

Kolejną grupę automatycznych narzędzi stabilizowania stanowią podatki od dochodów przedsiębiorstw. Ich przynależność do grupy automatycznych instrumentów powodowana jest znaczną wrażliwością zysków firmy na cykliczne zmiany aktywności gospodarczej. W okresie pomyślnej koniunktury progresja podatkowa ogranicza wzrost zysków netto korporacji, natomiast w okresie niepomyślnej koniunktury ograniczana jest dynamika ich spadku [2].

Progresywny charakter podatków dochodowych uzasadnia się tym, że w miarę pogarszania się koniunktury dochody podatników ulegają redukcji, dlatego przechodzą do niższych przedziałów progresji, w których obowiązują niższe stawki podatkowe.

Podatki pośrednie mają charakter regresywny i obciążają konsumentów finalnych. W stopniu najwyższym podatki te wpływają na dochody realne ludności o dochodach najniższych. Wynika to z małej elastyczności cenowej i dochodowej popytu na dobra nabywane przez konsumentów.

Druga podstawowa grupa automatycznych stabilizatorów – działająca w systemie zabezpieczeń społecznych – związana jest z wydatkową stroną budżetu państwa. Podstawowymi elementami składowymi działającymi w sposób automatyczny są świadczenia publiczne dla osób, które straciły pracę oraz świadczenia socjalne dla poszczególnych grup obywateli.

Zasiłki dla bezrobotnych to najbardziej klasyczny przykład automatycznego stabilizatora po stronie wydatkowej. Wypłaty z tego tytułu reagują na zmiany bezrobocia w sposób natychmiastowy. Jednak wpływ zmian wysokości wypłacanych zasiłków na kształtowanie się popytu zależy od stawki przysługujących zasiłków i długości okresu, w którym bezrobotnym przysługuje prawo jego pobierania [16].

Kolejnym przykładem stabilizatora działającego w sposób automatyczny są różnego rodzaju świadczenia socjalne, skierowane dla osób lub rodzin, których dochody nie przekraczają odgórnie ustalonego pułapu. W sytuacji pogorszenia

koniunktury dochody osób fizycznych często ulegają obniżeniu i wówczas więcej osób uzyskuje uprawnienia do takowych świadczeń. Odwrotna sytuacja następuje w momencie poprawy koniunktury gospodarczej.

Do trzeciej grupy stabilizatorów działających w sposób pasywny zalicza się programy pomocy dla rolników. Przykładem są dopłaty dla rolników i gwarantowane ceny na produkty rolne. W sytuacji gdy ceny płodów rolnych spadają poniżej ustawowo określonego progu, rolnicy otrzymują pomoc ze strony państwa w postaci subwencji, czy nisko oprocentowanych kredytów [2].

2.3. Porównanie aktywnej i pasywnej polityki fiskalnej

W odróżnieniu od polityki aktywnej, uruchomienie automatycznych stabilizatorów koniunktury nie wymaga decyzji podmiotów odpowiedzialnych za politykę fiskalną, a ich działanie wynika z właściwej niektórym rodzajom podatków i wydatków publicznych wrażliwości na zmiany dochodu narodowego i bezrobocia. Pasywne stabilizatory zwykle mają przewagę nad działaniami dyskrecyjnymi, ponieważ działają szybciej, a ich efekty są bardziej przewidywalne. Stabilizatory o charakterze automatycznym poprzez wpływ na kształtowanie się produkcji oddziałują na zmniejszenie wahań bezrobocia. Ponadto, oprócz wpływu na zmniejszenie krótkookresowych wahań produkcji i zatrudnienia, zapobiegają też częstym zmianom w systemie podatkowym i w efekcie mogą prowadzić do wzrostu długookresowej ścieżki PKB [10].

Należy mieć jednak na uwadze, iż aktywna polityka fiskalna może być nieskutecznym narzędziem ograniczania oscylacji koniunktury ze względu na znaczne opóźnienie między okresem, w którym powinno się zastosować impuls fiskalny, a okresem, w którym w rzeczywistości zaczyna on oddziaływać na gospodarkę. Ponadto, pomimo tego, iż automatyczne stabilizatory przyczyniają się do ograniczania wahań koniunktury, to nie są w stanie całkowicie zniwelować zakłóceń, które naruszają równowagę gospodarczą. W sytuacji naruszenia równowagi utrudniają jej przywrócenie, gdyż hamują każdy wzrost popytu, także ten korzystny – dynamizujący gospodarkę. W okresie dobrej koniunktury stabilizatory automatyczne mogą być fiskalnym hamulcem, jeśli automatycznie rosnącym dochodom z podatków nie będzie towarzyszył wzrost wydatków publicznych. Oddziaływanie pasywne ma ograniczony zasięg i nie sprawdza się przy zakłóceniach natury strukturalnej. W takich warunkach niezbędne są świadome i ukierunkowane działania stabilizacyjne, polegające na decyzjach arbitralnych, czyli polityka fiskalna o charakterze dyskrecyjnym [14].

3. Wpływ kryzysu na prowadzenie polityki fiskalnej

Podczas współczesnego globalnego kryzysu gospodarczego, określanego powszechnie mianem wielkiej recesji, zastosowano na znaczną skalę dyskrejco-

nalną politykę fiskalną. Uznano, iż w takich warunkach gospodarczych istnieje uzasadnienie stosowania aktywnej polityki fiskalnej (wyjaśniano to brakiem obaw o opóźnienia mogące przekroczyć czas trwania załamania). Zwolennicy polityki uznaniowej podkreślali znalezienie się gospodarek w zupełnie nowych warunkach, cechujących się globalnym wymiarem kryzysu gospodarczego, zerowymi stopami procentowymi, ograniczoną płynnością, czy też zakłóceniami po stronie podaży kredytu osłabiającymi działanie polityki monetarnej. Przesłanki teoretyczne wskazują, że w sytuacji zerowych stóp procentowych polityka fiskalna staje się niezbędnym uzupełnieniem nieskutecznej wówczas polityki monetarnej. Oponenti nadal jednak przekonywali, że wady aktywnej polityki fiskalnej zdecydowanie przeważają nad jej zaletami [11].

Warunki, jakie powinna spełnić aktywna polityka fiskalna, aby łagodziła skutki kryzysu gospodarczego, zaproponowali ekonomiści Międzynarodowego Funduszu Walutowego w 2008 r. Po pierwsze – najlepiej, aby aktywne działania fiskalne obejmowały znaczną część instrumentów, jakimi dysponują władze państw, gdyż zwiększa to prawdopodobieństwo częściowego złagodzenia negatywnych skutków kryzysu. Po drugie – działania powinny mieć charakter długodystansowy, z uwagi na możliwość wystąpienia opóźnień. Jednak długi czas trwania kryzysu zmniejsza ryzyko, że interwencja fiskalna podjęta zostanie wtedy, gdy kryzys już się zakończy. Po trzecie – wzrost deficytu budżetowego musi być na tyle znaczny, aby poziom jego wielkości odpowiadał skali spadku produkcji w gospodarce. Jednocześnie wzrost deficytu nie powinien powodować zagrożenia dla stabilności fiskalnej spowodowanej nadmiernym zadłużeniem państwa, dlatego istotne jest stworzenie planu poprawy finansów publicznych i spłaty długu publicznego w okresie poprawy koniunktury. W zaleceniach prowadzenia aktywnej polityki fiskalnej podkreśla się także istotność koordynacji działań podejmowanych przez różne państwa [12], [13].

4. Zalecenia dla realizowanej polityki fiskalnej

Zadaniem państwa jest prowadzenie polityki fiskalnej w taki sposób, aby gospodarka się rozwijała, a jednocześnie jak najwięcej obywateli czerpało z tego rozwoju należne korzyści i sytuacja każdego obywatela była dostosowana do wymogów cywilizacji XXI wieku [18]. Cele stojące przed polityką fiskalną wyznaczane są przez państwo zgodnie z wolą wyborców, a więc przez społeczeństwo. Z uwagi na to, iż cel fiskalny, jakim jest zapewnienie dochodów, nie jest celem samym w sobie, polityka fiskalna ma za zadanie realizować pozafiskalne cele państwa. W związku z tym, jednym z podstawowych celów polityki fiskalnej jest wspieranie rozwoju gospodarczego państwa poprzez dążenie do utrzymania trwałego i stabilnego wzrostu gospodarczego – rozwój gospodarczy ułatwia walkę z bezrobociem i w praktyce oznacza poprawę standardu życia ludności. Zgodnie z tym założeniem polityka fiskalna powinna [3]:

- zapewniać warunki do pełnego wykorzystania zdolności wytwórczych gospodarki,
- wspierać rozwój prywatnej przedsiębiorczości,
- tworzyć przyjazny inwestorom klimat,
- przeciwdziałać bezrobociu oraz minimalizować jego negatywne skutki,
- pomagać w tworzeniu nowych miejsc pracy,
- zapewniać warunki sprzyjające gromadzeniu środków pieniężnych,
- ograniczać amplitudę wahań koniunkturalnych,
- ograniczać rozwarstwienie w poziomie życia ludności poprzez zmniejszanie zróżnicowania dochodów otrzymywanych przez poszczególne podmioty.

Osiągnięcie powyższych zamierzeń nie jest zadaniem łatwym. W tym miejscu warto wskazać na kilka najważniejszych cech, które wydają się niezbędne, aby realizowaną politykę fiskalną można było określić mianem odpowiedzialnej [4]:

- Zagregowany poziom wydatków powinien zapewnić realizację celów mikroekonomicznych, określonych przez społeczne preferencje dotyczące oczekiwanej roli państwa w gospodarce. Państwo powinno być zdolne do zapewnienia społeczeństwu niezbędnego minimum dóbr i usług.
- Preferowany poziom wydatków powinien być możliwy do utrzymania w sposób permanentny, tak by można było osiągnąć sprawiedliwy podział zasobów w czasie pomiędzy pokoleniami. Oznacza to, że bieżąca polityka fiskalna powinna unikać tworzenia nadmiernych deficytów budżetowych, które negatywnie wpływają na możliwości realizacji wydatków w przyszłości.
- Polityka fiskalna powinna być w krótkim okresie wystarczająco elastyczna, aby móc reagować na przejściowe wahania koniunkturalne. W warunkach pomyślnej aktywności gospodarczej powinna być gromadzona nadwyżka budżetowa, aby w sytuacji spowolnienia możliwe było kreowanie deficytu budżetowego.

Podsumowanie

Zadaniem polityki fiskalnej jest także zapewnienie możliwości realizacji różnych celów społeczno-gospodarczych. Jednak równoczesne realizowanie celów typowo fiskalnych oraz celów społeczno-ekonomicznych jest trudne i wymaga umiejętności przewidywania jej skutków zarówno w sferze gospodarczej, jak i społecznej. Pojawiający się już na etapie formułowania zadań polityki fiskalnej konflikt interesów jest trudny do uniknięcia, dlatego zadania polityki fiskalnej nigdy nie są w pełni realizowane [5]. Utrudnienia w realizacji celów społeczno-gospodarczych spotęgował współczesny kryzys gospodarczy, który w wielu państwach gospodarki rynkowej stał się uzasadnieniem dla większej ingerencji państwa w mechanizmy rynkowe. Efektem tego instrumenty fiskalne o charakterze uznaniowym ponownie zostały wykorzystane do realizacji pod-

stawowych zadań państwa. Posłużyły one do nakierowania działań rządu na podmioty najbardziej dotknięte kryzysem.

Literatura

- [1] Barczyk R., *Teoria i praktyka polityki antycyklicznej*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2004.
- [2] Barczyk R., Lubiński M., *Dylematy stabilizowania koniunktury*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań 2009.
- [3] Dynus M., *Polityka fiskalna*, Wydawnictwo Dom Organizatora, Toruń 2007.
- [4] Działo J., *Dlaczego trudno jest prowadzić dobrą politykę fiskalną*, „Gospodarka Narodowa” 2012, 1–2 (245–245), s. 25–40.
- [5] Dziemianowicz R.I., *Polityka podatkowa jako jeden z elementów zarządzania finansami publicznymi*, [w:] Owsiak S. (red.), *Nowe zarządzanie finansami publicznymi w warunkach kryzysu*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2011, s. 67–79.
- [6] Fajferek A., *Polityka ekonomiczna*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków 1999.
- [7] Fedorowicz Z., *Polityka fiskalna*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej, Poznań 1998.
- [8] Juja T. (red.), *Finanse publiczne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań 2011.
- [9] Keynes J.M., *Ogólna teoria zatrudnienia, procentu i pieniądza*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2012.
- [10] Krajewski P., Mackiewicz M., *Skala i efektywność antycyklicznej polityki fiskalnej w kontekście wstąpienia Polski do strefy euro*, NBP, Warszawa 2008.
- [11] Krzak M., *Kontrowersje wokół antycyklicznej polityki fiskalnej a niedawny kryzys globalny*, Oficyna Wydawnicza Uczelnia Łazarskiego, Warszawa 2012.
- [12] Mackiewicz M., *Stabilizacyjna polityka fiskalna w krajach OECD*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2010.
- [13] Spilimbergo A., Symansky S., Blanchard O., Cottarelli C., *Fiscal policy for the Crisis*, IMF Staff Position Note, SPN/2008/01.
- [14] Pietrzak B., Polański Z., Woźniak B., *System finansowy w Polsce 2*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008.
- [15] Snowdon B., Vane H., Wnarczyk P., *Współczesne nurty teorii makroekonomii*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1998.
- [16] Wernik A., *Finanse publiczne*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2007.

- [17] Winiarski B. (red.), *Polityka gospodarcza*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004
- [18] Żyżyński J., *Budżet i polityka podatkowa. Wybrane zagadnienia*, Wydawnictwo PWN, Warszawa 2009.

Implementation of fiscal policy in conditions of economic crisis

Summary: The essence of this article is to analyze the possibility of using fiscal policy to mitigate the effects of the global economic crisis. This issue is important because the performance of particular socio-economic objectives must be done while ensuring sustainability of public finances in the medium and long term. The article assumes that the specific economic conditions resulting from the economic downturn forcing an escalation in the use of fiscal policy instruments, mainly the tools discretionary. This article aims to discuss the function of fiscal policy and a comparison of active and passive fiscal policy. The paper also explains the importance of the global economic crisis in the conduct of a responsible fiscal policy.

Keywords: fiscal policy, the economic crisis, stabilizers.